

„Vért akarunk adni a magyar forradalmároknak”

Alig múltunk tizenhat évesek, amikor 1954-ben Nagyváradon befejeztük a középiskolát. Szovjet mintára tíz osztállyal végeztünk. Az osztályból hárman a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet általános orvosi karára jutottunk be.

Anyám kisiparos varrónő lévén, ösztöndíjra, bentlakásra nem számíthattam. A külvárosias jellegű Holtmaros utcában béreltem másodmagammal lakást. Ez az utca nem volt messze az egyetemtől. Gyalog indultam, és megilletődötten mentem fel a széles parkon keresztül a hatalmas fehér épületbe, amelyre akkor még két nyelven volt kiírva, hogy Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet, tehát nem egyetem, de mindnyájan és a város is annak nevezte. Pár éve hivatalosan is az lett.

Október 23-án kitört Budapesten a forradalom és szabadságharc. Az egyetemi órák után nagy izgalommal mentünk Csernik Zolihoz hallgatni a rádiót Szász Tasival, Katz Palival, Horváth Pistával és másokkal. Zolinak volt egy csodálatos Stassfurt rádiója és Tesla magnetofonja. Vendégszerető özvegy édesanyja mindig kedves volt hozzánk. Egyesek pókereztek (nagyon kis tétben), mások inkább beszélgetni, zenét hallgatni jártak hozzá.

A forradalom napjaiban, emlékezetem szerint, semmi mással nem foglalkoztunk, csak a rádió csüggtünk, lelkesedtünk, és rettenetesen drukoltunk a győzelemért, a szabadságért, Magyarországért. Tudtuk, annak a nemzetnek a fiai harcolnak a szabadságért, a szovjet csapatok távozásáért, amelynek mi is a fiai vagyunk. Azt is tudtuk, hogy a magunk részéről nem sokat tehetünk, de egyik nap ketten Horváth Pistával megjelentünk a Vértközpont igazgatójánál, dr. Kiss Györgynél, hogy vért akarunk adni a magyar forradalmároknak. Kicsit ijedten mondta, hogy várjunk, gondolkodni fog, meglátja, mit tehetünk.

Másnap délelőtt a fiúknak az oktatási programba illesztett szokásos katonai, elméleti kiképzési programjuk volt, a lányok szabadok voltak. Az egyik órára bejött Páll elvtárs, a marxista katedra főnöke egy katonatiszttel, és lehorgasztott fejjel, drámai hangon közölte, hogy Magyarországon győzött a huligán elemek által kiobbantott ellenforradalom, és felszólított, hogy ehhez tartsuk magunkat. A véradásból nem lett semmi.

Zolinál is zajlott az élet. Mikor kiszabadították Mindszentyt a börtönből és elmondta a beszédét, Zoli dühében a földhöz vágta és pozdorjává törte az egyik

hamutartót. A túlságos jobbratulódástól féltette a forradalmat, ezáltal veszélyeztetve érezte legfőbb célkitűzésének sikerét, elsősorban a szovjet csapatok kivonulását az országból és a kommunista Rákosi–Gerő-féle rémuralom szétzúzását. (Sánta Péter író egy nemrég megjelent interjújában ezt ugyanígy látta.)

Zoli magnetofonra vette Tamási Lajos *Piros a vér a pesti utcán* című versét, meg is tanulta, mi is többször meghallgattuk és ismételtünk részleteket belőle. Aztán november 4-én vége lett mindennek. Tehetetlen keserűséggel, kétségbe esve néztünk egymásra, és teljes szívünkben gyűlöltük Kádár Jánost, Münnich Ferencet, Apró Antalt, Kossa Istvánt és Dögei Imrét, az úgynevezett Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány tagjait. Őket az ország, a nemzet, a szabadság árulóinak, gazembereknek tartottuk.

Addigra már Katz Pali, Szász Tasi és Horváth Pista több faggatáson és nyilatkozattételen esett át. Először Szabó Jóska, korábbi csoporttársunk hívta magához őket, az egyetemi IMSZ-bizottság propagandatitkári minőségében. A nyilatkozatírások a káderosztályon történtek. Arról faggatták őket, ahogy aztán engem is, hogy kik jártak '56 októberében Csernikhez rádiót hallgatni, és közben miket mondtunk, illetve ki mit mondott és mit csinált. Számomra akkor a legfőbb kérdés az volt, vajon tudják-e, hogy Zoli felvette a rádióból magánóra a *Piros vér a pesti utcán* című verset, és azt többször meghallgattuk és egyes részleteit mondtuk is. A faggatásokon erre egyszer sem kérdeztek rá. Ezért reméltük, hogy ezt nem tudják, nem fújta be senki.

Az egyik áprilisi délelőttön a fertőző klinikai gyakorlatról Katz Palit és engem egy autóval elvittek a Borsos Tamás utcába, a Securitate-ra. Hárman vagy négyen faggattak, illetve vallattak, köztük a magas szőke főnök, Moskovits is. Nem vertek meg, még azt se mondhatom, hogy különösebben fenyegettek volna. Váltották egymást. Mintha csak úgy véletlenül, hol egyik, hol másik jött be, illetve ment ki. Volt egy Szőry nevű is, akit később egyik gyermekgyógyász kollégánknak férjeként láttam viszont egyik találkozókon. Egyikünk sem tett említést, hogy mintha már találkoztunk volna valahol. A jegyzőkönyvet egy falusias kinézésű, kövérkés, meglehetősen primitív embernek tűnő tiszt írta. Mindnyájan magyarul beszéltek velem. Úgy tűnt, vagy legalábbis megíátszótták, hogy elsősorban Csernik Zolira haragszanak. Emlékszem, a főnök háborogva megjegyezte, hogyha ez a Csernik valamivel elégedetlen volt, illetve nem értett egyet, akkor miért nem övele, mármint a Securitate főnökével állt le

vitatkozni. Ezt érdekes ajánlatnak tartottam akkor is, annak tartom ma is. A főbb vádpontok emlékezetem szerint a következők voltak: a magyar ellenforradalommal való szolidaritás, a szovjetellenesség, a jugoszláv különutas Tito-féle politika dicsőítése, valamint mindhárom közös gyökereként a nacionalizmus, amelyhez az akkori szóhasználatban szinonimaként társult a sovinizmus. A *Piros vér a pesti uccán* című verssel kapcsolatban itt sem tettek fel kérdést. Leginkább arra próbáltak rávenni, mondjam el, ki mit mondott, amire azt válaszoltam, hogy két és fél év távlatából ilyenekre nem emlékszem.

Kiss András

„Gyerekkorom emlékei az elszabadult lovakkal kezdődtek”

1956-ban Nagy Imre beszéde megkönnyebbülést, reményt adott az embereknek, viszont az orosz tankok menete a kövesúton Pest felé már meglehetősen vészujj volt. Utána még kegyetlenebb lett a helyzet.

Olyan törvényt hoztak az akkori vezetők, hogy tojást eladni csak akkor lehet, ha vizünk magunkkal igazolást, hogy teljesítettük az adót, illetve beszolgáltatást. Ez gátolta a fejlődést a háztartásokban. Ha hízőt vágunk, meg volt szabva, mennyi zsírt kell beszolgáltatni.

Anya már ekkor úgy kiborult, hogy megmondta apának, hogy ettől már a tsz sem lehet rosszabb. Végül beléptek a tsz-be, mert túlzás volt, ahogyan sanyargatták az egyéni gazdálkodókat. Apának igaza lett. Zárszámadáskor a dolgozók sokkal kevesebbet kaptak, mint a vezetők. Az elnökök egymást váltották, és mindegyik „úriemberként” távozott. Időnként vitték a tsz-tagokat kirándulni. Voltak olyan összejövetelek, ahol virslit kaptak az emberek.

Egy teljesen más élet, más világ kezdődött el.

A gyerekkorom emlékei az elszabadult lovakkal kezdődtek, de mintha azok előre jelezték volna az egész világ elszabadulását is. A régi rend, bár apa nagyon szerette volna, sohasem állhatott vissza.

Gulyás Lajosné

Angyal István emléktáblája (Szórádi Zsigmond, 2009, IX. kerület, Tűzoltó utca)